

VILNIAUS MIESTO PRAMONĖ 1938—1940 METAIS

J. DAGYS

Apie Vilniaus miesto pramonę daugiau yra rašę istorikai, ir tai tik apie pramonę iki XX a. pradžios. Tuo tarpu apie Vilniaus miesto pramonę 1919—1939 metais, t. y. Lenkijos buržuazijos valdymo metais, neturime nei išsamesnių monografijų, nei straipsnių. Tai, kas iki šiol rašyta, liečia daugiau Vilniaus vaivadijos arba Vilniaus srities pramonę [1]. Buvusios dvarininkinės-buržuazinės Lenkijos statistikos šaltiniai statistinius duomenis duoda arba apie 4 buvusias Lenkijos šiaurės rytų vaivadijas (Vilniaus, Naugarduko, Bialystoko (Baltstogės) ir Poliesės), arba, geriausiu atveju,— visą Vilniaus vaivadiją. Apie Vilniaus miesto pramonę tuometinė statistika pateikia tik vieną kitą skaičių (pvz., Sprawozdanie o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie). Vienintelis statistikos šaltinis, apibūdinantis Vilniaus miesto pramonę Lenkijos valdymo laikotarpiu, yra Vilniaus miesto statistikos metraščiai (Rocznik statystyczny Wilna). Bet šių metraščių pateikiami duomenys baigiasi 1937 metais. Tuo tarpu tarybiniais ekonomistams įvairiems palyginimams reikalingi duomenys apie Vilniaus miesto pramonę 1938 metais (paskutiniaisiais taikos metais prieš antrąjį pasaulinį karą), apie Vilniaus miesto pramonės padėtį 1939 metais, prasidėjus Vokietijos—Lenkijos karui (kada Vilnius Raudonosios Armijos buvo išvaduotas ir perduotas Lietuvai), apie Vilniaus miesto pramonės padėtį ir pertvarkymus 1940 metais, Lietuvoje atkūrus Tarybų valdžią. Iki šiol tarybiniai ekonomistai apie miesto pramonę yra pateikę tik tai vieną kitą skaičių ar faktą [2], nesiimdami apibūdinti Vilniaus miesto pramonę apskritai. Siekiant pavaizduoti Vilniaus miesto pramonę antrojo pasaulinio karo išvakarėse, ruošiant šį straipsnį, buvo pasinaudota Vilniaus miesto 1938—1940 m. statistikos metraščio rankraščiu [3], to meto periodine spauda, taip pat 1941 metų pradžioje ištisinio pramonės surašymo duomenimis, paskelbtais Lietuvos TSR Statistikos valdybos biuletenyje [4].

Visuotinio Lenkijos gyventojų surašymo duomenimis, 1931 m. gruodžio 9 d. Vilniaus mieste iš viso buvo 53 479 darbininkai ir tarnautojai, tame tarpe pramonės ir amatų srityse dirbo 17 929 asmenys, arba 33,5% visų Vilniaus miesto darbininkų ir tarnautojų (žr. 1 lentelę).

Vien darbininkų buvo surašyta 39 561, tame tarpe dirbančių pramonėje ir užsiimančių amatais — 16 829, arba 42% visų darbininkų (didelę dalį kitų šakų darbininkų (8 982) sudarė namų darbininkai, tame tarpe 8 896 moterys). Šie skaičiai rodo, kad pramonėje darbininkų koncentracija palyginti buvo maža ir kad gana didelį procentą (23%) visų darbininkų sudarė namų darbininkai [5]. Lenkijai valdant, kito gyventojų surašymo

Vilniaus miesto darbininkai ir tarnautojai 1931.XII.9

Socialinės grupės pagal lytį	Iš viso asmenų	Tame tarpe pramonėje	
		skaičiumi	procentais
Darbininkai	39561	16829	93,9
Iš jų:			
vyras	22771	12363	73,5
moterys	16790	4466	26,5
Tarnautojai	13918	1100	6,1
Iš jų:			
vyras	9379	934	84,9
moterys	4539	166	15,1
Iš viso	53479	17929	100,0
Iš jų:			
vyras	32150	13297	74,2
moterys	21329	4632	25,8

Šaltinis: Rocznik statystyczny Wilna 1937,
W., 1939, str. 78.

nebuvo, todėl iš šių duomenų nematyti, kaip keitėsi pramonės darbuotojų skaičius. Einamoji statistika nepateikia duomenų apie Vilniaus miesto pramonės darbuotojų dinamiką. Kasmet buvo skelbiami duomenys apie pramonės išpirtųjų patentų skaičių. Iš pramonės (be amatų) išpirtųjų patentų skaičiaus matyti, kad po visuotinio gyventojų surašymo pramonės išpirtųjų patentų skaičius Vilniaus mieste kiek didėjo [6]. Pavyzdžiui, 1932 m. buvo pirktas 517, 1934 m.— 520, 1938 m.— 574, 1939 m.— 539 patentai [3]. Taigi, 1932—1938 metais pramonės patentų padaugėjo 9,1%.

Remiantis išpirtųjų patentų skaičiaus dinamika, negalima daryti bent kiek kategoriškesnių išvadų, nes: 1) kasmet po kelias dešimtis pramonės patentų (1932 m.— 39, 1934 m.— 45, 1939 m.— 39) pirkdavo sodininkystės ir daržininkystės ūkiai; 2) atskiros smulkios įmonės, kurios šalia gamybos versdavosi ir prekyba (siuvyklos, kepyklos), vienais metais jos pirkdavo prekybos, kitais — vėl pramonės patentus; 3) Vilniuje buvo kitų Lenkijos miestų firmų viena kita įmonė-filialas, kurioms patentus išpirdavo centro įmonės (firmos); 4) neprivalėjo pirkti patentų valstybinės ir savivaldybių įmonės (Vilniaus tabako fabrikas, miesto elektros stotis, miesto skerdykla); 5) 1939 m. pramonės pirtųjų patentų skaičius, galimas dalykas, sumažėjo ir dėl prasidėjusio karo, nes kasmet tam tikras patentų skaičius būdavo išperkamas antroje metų pusėje. Be to, pramonės įmonių patentus pirkdavo ir statybos (1932 m.— 8, 1934 m.— 12, 1939 m.— 24). Nepaisant šių pastabų, vistiek galima daryti išvadą, kad Vilniaus mieste pramonės įmonių skaičius 1932—1939 metais ne mažėjo, o didėjo. Tai buvo daugiau konjunktūrinis reiškinys, nes ir visos Lenkijos pramonės padėtis po 1929—1933 metų ekonominės krizės pagerėjo. Lenkijos 1928 metų pramonės gamybos lygį prilyginus 100, vėlesnių metų gamybos indeksai būtų: 1932 m.— 54, 1933 m.— 66, 1936 m.— 72, 1937 m.— 85 [7, p. IX].

Vilniaus miesto pramonės įmonės buvo smulkios, žymų lyginamąjį svorį sudarė amatai. Statistikos duomenys net nerodo kokių nors žymesnių Vilniaus miesto pramonės koncentracijos tendencijų. Pavyzdžiui, 1934 m. VII ir VIII kategorijų (mažiau kaip 10 darbininkų) pramonės patentų buvo išpirta 82,5%, o 1939 m.— 85,3%, skaičiuojant nuo visų išpirtųjų pramonės patentų kategorijų. Antra vertus, 1934 m. nebuvo nė vie-

no I ir II kategorijos (daugiau kaip 300 darbininkų) pramonės patento, o 1938 m. ir 1939 m.—vienas II kategorijos patentas (tai radijo imtuvų fabriko „Elektrit“ patentas; ši įmonė buvo vienintelė, kuri gana sparčiai plėtėsi). Išskyrus šią vieną naują stambesnę pramonės įmonę, dauguma kitų, ypač medžio, odos ir kailių apdirbimo, įmonių po pirmojo pasaulinio karo susmulkėjo. Kai kurios pramonės įmonės, pavyzdžiui, pirštinių gamybos, iš amatų iškilusios į pramonės įmones, Lenkijos buržuazijos valdymo metais vėl virto amatinėmis įmonėmis.

Vilniaus miestas iš seno buvo žinomas kaip amatininkų miestas su gerai susiorganizuavusiais amatininkų cechais. Šių cechų liekanų (konfesi- nių amatininkų susivienijimų) dar buvo iki pat antrojo pasaulinio karo, nors tie cechai jau buvo netekę senosios reikšmės, kasmet silpnėjo. 1932 m. cechų narių buvo 2 298, o 1938 m. jų skaičius sumažėjo iki 1 418 [3]. Ap- skritai, amatininkų dirbtuvių buvo daugiau, negu cechų narių. 1937 m. pa- baigoje Amatų rūmuose buvo užsiregistravę 3 993 amatų dirbtuvės ir pa- vieniai amatininkai [9], o 1939 m. pabaigoje — 4 177 amatų įmonės [10, 1940.V.21]. Pagal 1939 metų duomenis siuvėjų buvo 866 (1937 m.—818), batsiuvių — 466 (445), aulininkų — 137, mėsininkų — 369 (349), stalių — 205 (199), šaltkalvių — 187, kalvių — 59, kepėjų — 175, dažytojų — 98 (100), skardininkų — 94, kailininkų — 95, pirštinių — 91, skrybėlininkų — 64, kepurininkų — 59, laikrodininkų — 75, fotografų — 73, krosnininkų — 66, kirpėjų — 206 (211) ir t. t.

Kad išvengtų mokėti mokesčius, daugelis amatininkų nesiregistro- davo. Likviduojant dirbtuves, atleisti samdiniai (pameistriai) dirbdavo namie, niekur nesiregistrudami. Mokiniai, pasibaigus stažavimo laikui, lik- davo be darbo arba susirasdavo atsitiktinį darbą [9, p. 4]. Kaip visur, taip ir Vilniuje, amatininkų padėtį sunkino fabrikinė gamyba, taip pat di- dėjantys mokesčiai, brangstanti žaliava, siaurėjanti rinka.

Cechai buvo susiorganizavę pagal tikybas — žydų ir krikščionių. 1939 metais žydų cechų narių buvo 1 051, krikščionių — 459 (truputį dau- giau, negu 1938 metais). Iš žydų cechų narių daugiausia buvo siuvėjų, kepurininkų, korsetininkų — iš viso 246, mėsininkų ir dešrininkų — 158, odininkų — 120, kepėjų — 102, kirpėjų ir skutėjų — 100; dažytojų, stalių, kailininkų, šaltkalvių, laikrodininkų ir fotografų buvo mažiau kaip po 100 [3]. Nė vieno krikščionių cecho narių skaičius nesiekė 100. Krikščionių buvo krosnininkų (70 narių), mūrininkų ir akmenkalių (35 nariai) cechai; kiti jų cechai buvo tokie patys, kaip ir žydų (išskyrus kailininkų cechą, kurio krikščionys neturėjo). Cechai vienas po kito likviduodavosi. Pavyz- džiui, 1930 m. likvidavosi saldainininkų cechą (16 narių), 1931 m.— žydų aulininkų cechą (33 nariai), 1934 m.— virėjų cechą (31 narys), 1936 m.— kubilių cechą (6 nariai), 1937 m.— kalvių, račių, lakuotojų ir balnininkų cechai (120 narių). Ankstesnė statistika pateikdavo dar ir cechų darbininkų (pameistrių) bei mokinių (stažuotojų) skaičių. Vėlesnių metų statisti- kos leidiniai nebeduodavo šių žinių (mokinių 1930 metais buvo 962, o 1937 metais — 224).

Pramonės įmonės (be amatų įmonių) 1939 metais buvo išpirkusios 539 patentus (iš jų sodininkai ir daržininkai — 39 patentus, skalbyklos — 52 patentus). 1939 metais apie savo darbą suteikė žinias 147 [11] įmonės su 5 ir daugiau dirbančiųjų.

Sugretinus to laikotarpio išpirkusiųjų patentus pramonės įmonių skai- čių (apie 600) su įmonių, kuriose dirbo 5 ir daugiau dirbančiųjų, skaičiumi (apie 150), matyti, kad Vilniaus mieste vyravo smulkios pramonės įmo- nės. Vidutiniškai kiekvienai įmonei, kur dirbo 5 ir daugiau asmenų, teko 34 dirbantieji, tame tarpe 29 darbininkai. Su 20-čia ir daugiau dirbančiųjų buvo 49 įmonės, tame tarpe 6 plytinės, 2 mašinų montavimo ir remonto

Vilniaus miesto pramonės įmonės su 5-iais ir daugiau dirbančiųjų
pagal gamybos šakas, ir šių įmonių produkcijos apimtį
1939 metų sausio—rugpjūčio mėnesiais

Eil. Nr.	Pramonės gamybos šakos	Įmonių skaičius		Dirbančiųjų skaičius	Produkcijos vertė sausio—rugpjūčio mėnesiais mln. zlotų
		iš viso	iš jų, kuriuose dirbo 20 ir daugiau žmonių		
1.	Žemės ir akmenų	14	8	720	2,5
	tame tarpe plytinių	8	6	422	1,7
2.	Metalo dirbinių	6	1	107	0,2
3.	Mašinų	10	4	310	0,9
4.	Chemijos	6	1	116	0,4
5.	Odų ir kailių	15	7	513	5,9
6.	Tekstilės	3	1	199	2,1
	tame tarpe linų apdirbimo	1	1	176	2,0
7.	Medžio	15	9	657	2,5
8.	Popieriaus	9	1	180	0,6
9.	Poligrafijos	18	3	272	0,9
10.	Maisto produktų	31	11	1031	14,4
	tame tarpe:				
	malūnų pramonės	4	2	135	4,1
	saldainių	7	4	229	0,9
	aliejaus	4	1	167	3,7
	tabako	1	1	222	3,9
11.	Drabužių ir avalynės	16	—	203	0,9
12.	Elektros, dujų ir vandens tiekimo	4	3	709	5,1
	Iš viso	147	49	5017	36,4

Šaltinis: Vilniaus miesto 1938—1940 m. statistikos metraščio rankraštis.

fabrikai, 4 odų, 3 kailių, 4 saldainių fabrikai, 8 lentpiūvės, 3 spaustuvės, 2 malūnai, po vieną betono dirbinių, stiklo, metalo, elektrotechnikos, klijų, linų, faneros, popieriaus, konservų, vaisių, alaus, aliejaus, tabako, elektros energijos, vandentiekio, dujų gamyklos [3]. Pagal gamybos apimtį vyravo maisto pramonė, toliau ėjo odų ir kailių, medžio ir linų apdirbimo pramonės šakos. Iš maisto pramonės įmonių daugiausia produkcijos duodavo malūnai, tabako fabrikas, aliejinės. Jeigu Vilniaus miesto pramonė 1939 metais būtų dirbusi tolygiai visus metus, kaip dirbo pirmuosius 8 mėnesius, 2 lentelėje pateiktųjų pramonės įmonių metinė produkcija, skaičiuojant pinigais, būtų sudarusi apie 55 mln. zlotų, o vieno darbininko vidutinis išdirbis būtų buvęs apie 11 tūkst. zlotų. Aišku, smulkiojoje pramonėje ir amatuose vidutinis išdirbis buvo mažesnis [12].

Pagal 2 lentelės duomenis Vilniaus miesto stambesnėse pramonės įmonėse (su 5 ir daugiau dirbančiųjų) iš viso dirbo 5 017 žmonių. Šaltinis [3] nenurodo, kurios datos šis skaičius. Pagal periodinės spaudos skelbtus atskirų įmonių ir gamybos šakų duomenis, dirbančiųjų atskirose pramonės šakose buvo daugiau, negu nurodyta 2 lentelėje. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto statistikos 1938—1940 metų rankraštyje nurodoma, kad 12-je lentpiūvių dirbo 462 asmenys (tame tarpe 381 darbininkas). Tuo tarpu periodinėje spaudoje buvo rašoma, kad 8-se lentpiūvėse dirbo apie 3 000 darbininkų [10, 1939.XI.6]. Matyt, periodinės spaudos duomenys perdėti. Laikraščių korespondentai (arba tie, kurie korespondentams teikė žinias) stengėsi parodyti, koks didelis skirtumas tarp pramonės iki karo ir po to, kai Vilnius buvo perduotas Lietuvai.

Kaip matyti iš duomenų lentelėse, Vilniaus miesto pramonė buvo gana įvairiapusiška, galėjo patenkinti daugumą miesto gyventojų poreikių. Nebuvo Vilniuje tiktai nė vieno audimo fabriko. Vilnius buvo aprūpinamas Bialystoko, Lodzės ir Bielsko audiniais. Iš paminėtų 3 tekstilės fabrikų vienas buvo linų apdirbimo, o du kiti — maži vatos apdorojimo fabrikėliai.

Buvo Vilniuje ir stambesnių įmonių, teikusių savo produkciją visai Lenkijai ir net užsieniui. Tai aliejaus gamybos fabrikas „Kuršių aliejinė“ („Kurlandzka Olejarnia“) ir odų bei kailių apdirbimo fabrikai. Iš viso tokių fabrikų buvo 15. Septyni iš jų turėjo daugiau kaip po 20 dirbančiųjų, „Kuršių aliejinė“ buvo akcinė bendrovė su 1 mln. zlotų akcinio kapitalo. Ji kasmet supirkdavo linų sėmenų už 3—5 mln. zlotų ir pagamindavo saulėgrąžų bei linų sėmenų aliejaus, pokosto ir išspaudų už 4—6 mln. zlotų [13].

Odų ir kailių apdirbimo fabrikai labai priklausė nuo užsienio rinkų, tiek superkant žaliavą, tiek realizuojant produkciją. Prieš pirmąjį pasaulinį karą Vilniaus kailių fabrikai apdorodavo įvairių žvėrelių ir avių kailius, gaunamus iš Rusijos. Didžiąją dalį produkcijos taip pat realizuodavo Rusijos imperijoje. Po pirmojo pasaulinio karo, esant silpniems prekybiniams santykiams su Tarybų Rusija, Vilniaus kailių ir odų apdirbimo fabrikai užmezgė ryšius su užsienio kapitalistiniais kraštais, ten ieškojo rinkų prekėms realizuoti, ten pirkdavo geresnės kokybės odą ir kailius. Vietoje kailiai buvo lupami primityviu būdu, labai sugadinami. Dažnai vietinė žaliava pusvelčiui būdavo eksportuojama į užsienį, o iš ten tos pačios žaliavos pusgaminiai importuojami atgal. Vilniaus odų pramonės eksportas į užsienį per metus siekdavo apie 700 tūkst. zlotų [8, 1939.XI.30].

Vilniuje buvo apie 40 odinių pirštinių gamybos dirbtuvių. Vietos meistrai gamindavo dailias pirštines, kurių dalis buvo realizuojama užsienyje (Anglijoje, Vokietijoje, Olandijoje, JAV). Vilniaus Pramonės ir prekybos rūmai buvo įsteigę specialų kooperatyvą („Kazanwil“) pirštiniams realizuoti. Norint palengvinti įvairių kailių ir jų gaminių realizavimą, 1938 m. Vilniuje buvo įsteigta Tarptautinių kailių mugių ir aukcijonų ribotos atsakomybės bendrovė su 155 tūkst. zlotų pagrindiniu kapitalu (kuris vėliau padidintas iki 200 tūkst. zlotų). Šios bendrovės steigėjai — Pramonės ir Prekybos rūmai Vilniuje, kailius ir odas importuojančios ir eksportuojančios firmos ir tos šakos pramonės įmonės, kailinių žvėrelių augintojų sąjunga ir kt. 1938 metų gale bendrovė turėjo 105 dalininkus [14]. Vilniuje buvo suorganizuota 16 tarptautinių kailių mugių, iš kurių 15-ji — 1939 m. gruodžio mėn. [10, 1939.XII.20], 16-ji — 1940 m. sausio pabaigoje [8, 1940.II.2].

Beveik visa Vilniaus pramonė buvo privačių savininkų rankose, išskyrus tris miesto įmones: elektrinę, pastatytą 1903 m., skerdyklą, vandentiekio ir kanalizacijos įmonę, betono dirbtuvę (šaligatvių plytelėms gaminti). Spirito ir tabako gaminių gamyba Lenkijoje buvo valstybės monopolis. Apie miesto pramonės įmones ir spirito bei tabako fabrikus Vilniaus miesto statistikos metraščiuose (taip pat tų metraščių 1938—1940 metų rankraštyje) paskelbta daugiau duomenų.

Miesto elektrinės vertė 1938 metų pabaigoje siekė 13 mln. zlotų, 1940 m. gale — 12,6 mln. rublių. Jos galingumas nuo 1936 metų sudarė 8 500 kw elektros energijos. 1937 m. buvo pagaminta 12,3 mln. kwh, 1938 m. — apie 14,3 mln. kwh, 1939 m. — 13,7 mln. kwh, 1940 m. — 15,2 mln. kwh. Elektros energijos gamyba 1940 m. padidėjo svarbiausia dėl to, kad tais metais Vilniuje ypač pagausėjo gyventojų (daug jų atbėgo iš vakarinės ir centrinės Lenkijos vaivadijų, kurios buvo hitlerinės Vokietijos okupuotos, nemažai atvyko (dirbti ir mokytis) iš Kauno ir kitų

Lietuvos respublikos vietų. Kaip prasidėjęs karas paveikė elektros energijos gamybą, matyti iš šių skaičių: 1938 m. rugsėjo mėn. elektros energijos buvo pagaminta 1080 tūkst. kwh, 1939 m. tą patį mėnesį — 772 tūkst. kwh ir 1940 m. — 1151 tūkst. kwh. Elektros energijos gamyba 1940 m. padidėjo ir dėl to, kad antrojoje metų pusėje, atkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje, pagyvėjo pramonė ir prekyba.

Vilniaus elektrinė 1938 metais kurui sunaudavo akmens anglies 12,3 tūkst. tonos, 1940 m. — 13,5 tūkst. tonos. Durpių 1938 m. sunaudota tikrai 145 tonos, 1940 m. — 2156 tonos. Elektros apšvietimui vartotojų 1940 metų pabaigoje buvo 29,1 tūkst. abonentų (1938 m. gale 25,9 tūkst.), elektros technikos reikalams vartotojų 1940 m. gale — 725, o 1938 m. gale — 795 abonentai.

Kasmet Vilniaus mieste daugiau sunaudojant elektros energijos (pastutiniaisiais prieš karą metais 14—16 procentų) ir mažėjant esamos miesto šiluminės elektrinės gamybos rezervams, buvo suprojektuota pastatyti Vilniaus apylinkėse (du kilometrai už Verkių) Turniškių hidroelektrinę. Darbai pylimui supilti buvo pradėti 1938 metais. Prasidėjus karui, jie vyko su pertraukomis, o nuo 1940 m. kovo mėnesio buvo visiškai nutraukti [10, 1940.III.21].

Vilniaus miesto vandentiekio ir kanalizacijos įmonės tinklų, trobesių ir įrengimų vertė 1939 m. pabaigoje sudarė 9,4 mln. zlotų, vandentiekio tinklo ilgis 1940 metų gale siekė 101 km, kanalizacijos kanalų ilgis — 128 km.

1938 m. abonentams parduota vandens 1,7 mln. m³, 1939 m. — 2 mln. m³, 1940 m. — 2,1 mln. m³. Už kubinį metrą vandens buvo imama po 55 grašius, o 1940 m. — po 90 centų. Vandentiekiu naudojosi maždaug tik pusė Vilniaus miesto gyventojų [10, 1939.XI.10].

Miesto skerdykla buvo maža, atsilikusi technikos atžvilgiu, nesilaikyta joje sanitarijos reikalavimų. N. Vilnios skerdykla „Jodemki“ taip pat buvo maža. Didėjant gyventojų skaičiui, net 1939—1940 metų karo sąlygomis buvo rimtai galvojama apie naujos miesto skerdyklos statybą. Miesto savivaldybė skerdyklos statybai į 1940 metų biudžeto sąmatą buvo įtraukusi 800 tūkst. litų [10, 1940, I. 16, III. 10, III. 29; V. 16, taip pat 8, 1940. I. 15, III. 29, IV. 1, IV. 5].

Iš miesto įmonių (svarbiausia iš elektrinės ir vandentiekio bei kanalizacijos) Vilniaus miesto savivaldybė turėjo nemažą pajamų. Pavyzdžiui, iš bendros miesto savivaldybės 1938—1939 m. biudžeto (8,5 mln. zlotų) paprastųjų pajamų sumos beveik 3 mln. zlotų, arba 35 procentai, buvo gauti iš savivaldybės įmonių įplaukų pertekliaus.

Miesto betono dirbtuvė buvo įsteigta 1929 m. Joje buvo gaminama gatvėms grįsti plytelės, vamzdžiai šuliniams ir kanalizacijai, stulpeliai turėklams. Dirbtuvė turėjo 4 elektros variklius, kurių bendras galingumas 58 AJ, per metus sunaudodavo 28 tūkst. kwh energijos. Joje dirbo apie 50 darbininkų [10, 1940.IV.14].

Sviečiamųjų dujų įmonės (privatinė) tinklo ilgis 1940 m. pabaigoje siekė 16 km, skaitiklių skaičius — 350. Dujų produkcija 1938 m. sudarė 443 tūkst. m³, 1939 m. — 393 tūkst. m³, 1940 m. — 246 tūkst. m³. Be to, kasmet buvo gaminama 70—80 tūkst. kg dervos.

Spirito ir degtinės 1938 m. buvo pagaminta 2,7 mln. litrų, 1939 m. — 1,9 mln. litrų, 1940 m. — 1,4 mln. litrų.

Rūkomojo tabako 1938 m. pagaminta 144 tūkst. kg, 1939 m. — 124 tūkst. kg, 1940 m. — 44 tūkst. kg, papirosų atitinkamai 489 mln. vienetų, 412 mln. vienetų ir 214 mln. vienetų. Be to, dar buvo gaminamos cigaretės ir uostomasis tabakas. 1940 m. tabako gaminių parduota už 9 mln. litų (tų metų gamybos vertė siekė 2,3 mln. litų, 1939 m. —

1 786 tūkst. zlotų ir 125 tūkst. litų, 1938 m.— 2 165 tūkst. zlotų). Tabako gaminių gamybos apimtis sumažėjo, nes 1) pasidarė sunkiau importuoti tabako žaliavą ir 2) susiaurėjo tabako gaminių realizavimo rinka: į Lietuvos respublikos sudėtį įėjo tik dalis rajonų, kuriuose anksčiau Vilniaus tabako fabrikas realizuodavo savo gaminius (1939 metų pradžioje jis turėjo septynias didmeninės prekybos bazes ir 1 085 parduotuves, o 1940 metais — tiktai vieną didmeninės prekybos sandėlį).

1939 m. rugsėjo mėn. nustojo veikusios beveik visos Vilniaus miesto pramonės įmonės. Tik 1939 m. lapkričio—gruodžio mėnesiais, jau Lietuvos respublikoje, šios įmonės viena po kitos vėl įsijungė į darbą. Bet likvidavus zlotų valiutą ir naujai įvedus litų valiutą, be to, trūkstant žaliavų ir sutrikus realizavimo rinkoms, minėtos įmonės dirbo labai silpnai. Kai kurios iš jų pradėjo veikti tik atkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje.

Vilniuje savo būstines turėjo Pramonės ir Prekybos rūmai, Amatų rūmai, įvairūs sindrikatai (pavyzdžiui, geležies, metalo dirbinių didmeninės prekybos), kurie rūpinosi ne tiktai Vilniaus miesto, bet ir Lenkijos šiaurės rytų vaivadijų pramonininkų, prekybininkų ir amatininkų organizaciniais reikalais. O tie reikalai buvo gana prasti, ypač amatininkų. Vilniaus miesto (ir visų šiaurės rytų vaivadijų) pramonės ir amatų padėtis po pirmojo pasaulinio karo buvo pasunkėjusi dėl kelių priežasčių: 1) plačiųjų Rusijos rinkų netekimo, 2) centrinių Lenkijos vaivadijų pramonės, aprūpintos moderniškesniais įrengimais ir turėjusios geresnes rinkos sąlygas, konkurencijos, 3) gyventojų perkamosios galios mažėjimo. Ryškiausiai to pavyzdžiu gali būti Vilniaus miesto kailių pramonė. Palyginti su laikotarpiu iki pirmojo pasaulinio karo jos gamyba buvo sumažėjusi aštuonis kartus [15, p. 25].

Daugumos pramonės šakų įmonių gamybos potencinės galimybės buvo išnaudojamos nepilnai. Pavyzdžiui, lentpiūvių pajėgumai, skaičiuojant darbą viena pamaina, buvo išnaudojami tiktai 48—50 procentų [8, 1939, III. 4, p. 12, 15].

Pramonei esant stagnacijos būklėje ir daugėjant gyventojų mieste bei jo apylinkėse, vien registruotų bedarbių Vilniuje (likutis mėnesio paskutinę dieną) žiemą buvo apie 8—9 tūkstančius [3]. Labai daug buvo neregistruotų bedarbių. Todėl 1939 m. pradžioje periodinė spauda nurodinėjo, kad esama 10 000 bedarbių [8, 1939, I. 2, p. 7]. Buržuazija, bijodama, kad badaujantieji bedarbiai nesukeltų platesnių riaušių, organizuodavo vadinamuosius viešuosius darbus, steigdavo įvairias bedarbių pašalpos organizacijas, „žimos pagalbos“ fondus. Buvo renkamos ir dalijamos bedarbiams aukos natūra ir pinigais. Bet, žinoma, tos priemonės nepajėgė aprūpinti visų bedarbių nei darbu, nei pašalpomis [16].

Vilniaus miesto pramonei ir Vilniaus miesto darbininkams sunkiausia buvo 1939—1940 metų žiema. Prasidėjus 1939 metų rugsėjo mėnesį Lenkijos—Vokietijos karui, paskelbus visuotinę mobilizaciją, sutrikus transportui, nutrūkus prekybos ryšiams su užsieniu, daugelis pramonės įmonių sumažino darbo apimtį arba visiškai nustojo veikusios. Bedarbių skaičius padidėjo. Žlugus Lenkijos valstybei ir netekus vertės zlotų valiutai, nebuvo iš ko organizuoti viešųjų darbų ir „žimos pagalbos“ bedarbiams. Turimais duomenimis, 1939 m. pradžioje Vilniaus mieste buvo apie 150 įmonių, kuriose dirbo po 5 ir daugiau žmonių. Iš viso šiose įmonėse dirbo 6—6,5 tūkst. asmenų. Tuo tarpu 1940 m. sausio 1 d. tokio dydžio įmonių Vilniaus mieste buvo 118 ir jose dirbo šiek tiek daugiau kaip 3 tūkstančiai asmenų [11].

1939 m. lapkričio—gruodžio mėnesiais periodinėje spaudoje, kaip didžiausios naujienos, buvo pranešinėjama, kad pradėjo dirbti viena ar kita pramonės įmonė. Pavyzdžiui, 1939 m. lapkričio 14 d. „Kurjer Wileński“

pranešė, kad pradėjo dirbti tabako fabrikas su 200 darbininkų, lapkričio 23 d.— kad ėmė veikti saldainių fabrikai, kuriuose dirbo apie 150 darbininkų, dvi alaus daryklos su 200 darbininkų bei didesnieji odos fabrikai. Kartu buvo pranešama, kad Vilniaus srityje neveikia 7 spirito varyklos, nes neturi žaliavos. Net ir 1940 metų pradžioje daugelis pramonės įmonių neveikė. Pavyzdžiui, betono dirbtuvė Vilniuje pradėjo veikti tik 1940 m. vasario 3 d. ir dirbo tik tris dienas per savaitę [8, 1940.II.1]. Iš 15 pieninių, veikusių Vilniaus srityje iki karo, 1940 metų pradžioje veikė tik keturios [8, 1940.II.10]. Iš buvusių Vilniaus mieste 10 didesnių lentpiūvių 1940 m. pradžioje veikė tik dvi [8, 1940.III.1]. 1940 m. balandžio mėn. spaudoje buvo rašoma, kad Vilniaus odų fabrikai (apie 200 darbininkų) dirba tik 3 dienas per savaitę [8, 1940.IV.30]. Net 1940 m. birželio mėnesį spauda pranešė, kad plytinėms trūksta malkų, todėl jos negali išdegti plytų [10, 1940.VI.16]; kad kai kurios lentpiūvės, trūkstant žaliavos, dirba tik 4 dienas per savaitę [10, 1940.VI.20].

1939 m. gruodžio mėnesį buvo užregistruota, kad viešuosiuose darbuose dirba 4 349 žmonės, o ieško darbo 7140 darbininkų [8, 1939.XII.21]. 1940 m. balandžio mėnesį viešuosiuose darbuose dirbo 8 658 bedarbiai, o, be to, buvo 6 480 registruotų bedarbių [10, 1940.IV.26].

To meto Vilniaus gyventojų padėtį sunkino atbėgėliai iš kitų Lenkijos sričių. Jų buvo užregistruota apie 30 tūkstančių [10, 1940.V.11].

Esant šitokioms sąlygoms, buržuazinė vyriausybė nepajėgė įveikti ūkinį sunkumą Vilniaus mieste (ir apskritai visoje Lietuvoje). Šitie sunkumai buvo nugalėti tik atkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje ir Tarybų Lietuvai įstojus į Tarybų Sąjungos sudėtį. 1940 metų pabaigoje ir 1941 metų pradžioje pradėjo veikti net ir tos pramonės įmonės, kurios nedirbo po keletą ar net keliolika metų [2]. Pramonės įmonės imta pertvarkyti, stambinti, aprūpinti reikalinga žaliava.

1941 metų pradžioje visoje šalyje, tame tarpe ir Tarybų Lietuvoje bei Vilniaus mieste, buvo įvykdytas išsistinis pramonės surašymas pagal gana plačią programą. Deja, išliko tik paskelbtieji preliminariniai duomenys apie pramonės įmonių ir darbininkų skaičių bei jėginius įrengimus. Iš šio surašymo duomenų matyti, kad 1941 m. sausio 1 d. Vilniaus mieste buvo 178 pramonės įmonės ir jose dirbo 6 067 darbininkai (žr. 3 ir 4 lenteles).

3 lentelė

Vilniaus miesto socialistinė pramonė gamybos šakomis
1941 m. sausio 1 d.

Eil. Nr.	Gamybos šakos	Įmonių skaičius	Darbininkų	
			vienetais	procentais
1.	Elektros	1	240	4,0
2.	Chemijos	4	56	0,9
3.	Statybos medžiagų	8	377	6,2
4.	Stiklo	1	136	2,2
5.	Fajanso	1	9	0,1
6.	Metalo gaminių ..	29	477	7,9
7.	Medžio apdirbimo	18	651	10,7
8.	Tekstilės	5	214	3,5
9.	Siuvimo	8	207	3,4
10.	Odų, kailių, avalynės	19	946	15,6
11.	Maisto	53	1581	26,1
12.	Poligrafijos	15	226	3,7
13.	Kartonažo	2	40	0,8
14.	Kitos šakos	14	907	14,9
Iš viso		178	6067	100,0

Šaltinis: Vilniaus miesto 1938–1940 m. statistikos metraščio rankraštis.

Vilniaus miesto socialistinė pramonė pagal darbininkų skaičių įmonėse
1941 m. sausio 1 d.

Eil. Nr.	Įmonių grupės pagal darbininkų skaičių	Įmonės		Darbininkai	
		vienetais	procentais	vienetais	procentais
1.	1—5	33	18,5	89	1,5
2.	6—10	29	16,3	237	3,9
3.	11—25	46	25,9	800	13,2
4.	26—50	38	21,4	1389	22,9
5.	51—100	23	12,9	1530	25,2
6.	101—200	5	2,8	796	13,1
7.	201—500	4	2,2	1226	20,2
Iš viso		178	100,0	6067	100,0

Saltinis: Vilniaus miesto 1938—1940 m. statistikos metraščio rankraštis.

Be to, 1941 m. sausio 1 d. buvo surašytos 624 privatinės pramonės įmonės su 1 871 dirbančiuoju. Tai buvo daugiausia buvusios amatininkų dirbtuvės, kurios 1941 metų pradžioje dar nebuvo sujungtos į verslo arteles (žr. 5 ir 6 lenteles).

Vilniaus miesto privatinė pramonė gamybos šakomis
1941 m. sausio 1 d.

Eil. Nr.	Gamybos šaka	Įmonės		Dirbantieji	
		vienetais	procentais	vienetais	procentais
1.	Chemijos	2	0,3	10	0,5
2.	Statybos medžiagų	2	0,3	7	0,4
3.	Stiklo	3	0,5	5	0,3
4.	Fajanso	1	0,2	3	0,2
5.	Metalo gaminių	82	13,1	204	10,9
6.	Medžio apdirbimo	59	9,4	140	7,5
7.	Tekstilės	18	2,9	60	3,2
8.	Siuvimo	147	23,6	414	22,1
9.	Odų, kailių, avalynės	75	12,0	202	10,8
10.	Muilo, parfumerijos	6	1,0	29	1,5
11.	Maišto	181	29,0	662	35,4
12.	Poligrafijos	3	0,5	7	0,4
13.	Kartonazo	12	1,9	43	2,3
14.	Kitos šakos	33	5,3	85	4,5
Iš viso		624	100,0	1871	100,0

Saltinis: Vilniaus miesto 1938—1940 m. statistikos metraščio rankraštis.

Vilniaus miesto privatinės pramonės įmonės
pagal dirbančiųjų skaičių
1941 m. sausio 1 d.

Įmonių grupės pagal dirbančiųjų skaičių	Įmonės	
	vienetais	procentais
1 asmuo	50	8,0
2—4 asmenys	498	79,8
5—7 „	57	9,1
8—9 „	13	2,1
10 ir daugiau asmenų	6	1,0
Iš viso	624	100,0

Saltinis: Vilniaus miesto 1938—1940 m. statistikos metraščio rankraštis.

Tuo metu (1941.I.1) iš socialistinių pramonės įmonių daugiausia buvo maisto pramonės įmonių (53). Jose dirbo 1 581 darbininkas, arba daugiau kaip 26% visų socialistinės pramonės darbininkų. Toliau pagal darbininkų skaičių sekė metalo gaminių įmonės (29), bet jose dirbo tik 7,9% visų darbininkų. Odų, kailių ir avalynės įmonių buvo 19 ir jose dirbo 15,6% visų darbininkų, medžio apdirbimo pramonės įmonių — 18 ir jose dirbo 10,7% visų darbininkų. Vidutiniškai vienoje įmonėje dirbo 34 darbininkai (vidutiniškas įmonių dydis pagal darbininkų skaičių nedaug skyrėsi nuo 1939 metų vidurkio). Stambiausios įmonės — tai elektrinė su 240 darbininkų ir stiklo fabrikas su 136 darbininkais. Apskritai, to meto socialistinė pramonė dar buvo gana smulki: daugiau kaip trečdalis visų darbininkų dirbo įmonėse, kuriose buvo ne daugiau kaip 10 darbininkų (žr. 4 lentelę). Tik keturiose įmonėse (2,2% visų įmonių) dirbo daugiau kaip po 200 darbininkų, arba daugiau 20% visos socialistinės pramonės įmonių darbininkų.

Vilniaus mieste 1941 m. sausio 1 d. didžiausią privatinės pramonės įmonių dalį sudarė maisto ir siuvimo įmonės (žr. 5 lentelę). Maisto pramonėje dirbo 35,4%, siuvimo pramonėje — 22,1% visų privatinėje pramonėje dirbusių žmonių. Toliau pagal didumą ėjo odų, kailių ir avalynės pramonė (10,8% visų dirbančiųjų), metalo gaminių (10,9%), medžio apdirbimo (7,5%). Didžiausiąją dalį (beveik 88%) sudarė įmonės, kuriose dirbo ne daugiau kaip 4 asmenys (žr. 6 lentelę). Tik 6-se privatinėse pramonės įmonėse (1% visų įmonių) dirbo 10 ir daugiau žmonių.

Vilniaus miesto pramonėje net ir paskutiniaisiais prieš karą metais palyginti dar daug buvo viduramžiškų liekanų (pavyzdžiui, cechai buvo suorganizuoti pagal tikybas ir tautybes). Vilniaus mieste vyravo smulkioji, amatinė pramonė. Ryšium su 1939 metais prasidėjusiu Lenkijos—Vokietijos karu, sienų bei valiutos pasikeitimu Vilniaus miesto pramonė buvo sutrikdyta daug labiau, negu kitose Lietuvos dalyse (išskyrus Klaipėdą, kuri buvo okupuota hitlerinės Vokietijos). Hitleriniai okupantai beveik visai sunaikino Vilniaus miesto pramonę. Buvo išžudyti specialistai, ypač nukentėjo amatinė pramonė. Tiktai po pergalingo Didžiojo Tėvynės karo Vilniaus miesto pramonė buvo reorganizuota, atstatyta, sustambinta, sukurtos ištisos naujos pramonės šakos. Vilniaus miesto pramonė tapo pirmaujančia palyginti su kitų Lietuvos TSR miestų pramone.

Vilniaus valstybinis
V. Kapsuko vardo universitetas
Ekonominės kibernetikos
ir statistikos katedra

Redakcinei kolegijai įteikta
1967 m. gruodžio mėn.

ISNASOS

1. Sąvoka Vilniaus sritis atsirado 1939 metais, dalį buvusios Vilniaus vaivadijos ir labai mažas daleles buvusių Bialystoko ir Naugarduko vaivadijų įjungus į Lietuvos respubliką.
2. Zr. J. D a g y s, Rytų Lietuvos ekonominio vystymosi buržuazijai valdant klausimu, Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko vardo Universiteto Mokslų darbai, XV, ekonomika, t. III, 1958; S. F r i d b e r g a s, Vilniaus krašto pramonės sustingimas buržuazijos valdymo metais, „Liaudies ūkis“, 1965, Nr. 10; L. T r u s k a, Socialistiniai pertvarkymai Lietuvos pramonėje 1940—1941 m., „Liaudies ūkis“, 1965, Nr. 7—8.
Apie Vilniaus miesto pramonės vystymą po Didžiojo Tėvynės karo daug duomenų yra Lietuvos TSR SCV rinkiniuose. Iš atskirų straipsnių paminėtinas A. S k u p e i k o s str. „Vilniaus pramonės augimas Tarybų valdžios metais“, išspausdintas žurnale „Mokslas ir technika“, 1960 m., 6 numeryje.
3. Vilniaus miesto 1938—1940 metų statistikos metraščio rankraštis, Lietuvos TSR MA Ekonomikos instituto biblioteka.
4. Lietuvos TSR Liaudies ūkio plano vykdymo pagrindiniai rodikliai, Nr. 3—4, 1941, p. 5—11.

5. Centrinio Statistikos biuro 1939 m. biuletenyje Nr. 10, p. 4 nurodytas darbininkų ir tarnautojų bendras skaičius 113 877 (tame tarpe darbininkų 84 445, iš jų pramonėje 38 387), matyt, apima ir nesavaveiksmius asmenis (darbininkų ir tarnautojų išlaidyčius).
6. Kaip pramoninės buvo registruojamos įmonės, turinčios variklių ir 1 samdomą darbininką, o neturinčios variklių — su dviem samdomais darbininkais [8, 1940.1.25]. Aplamai, ano meto spaudoje amatai buvo apibrėžiami šiais požymiais: a) kai pagamintas produktas patenka vartotojui be tarpininkų, b) kai gaminama ne plačiai rinkai, o vietiniams vartotojams ir c) kai smulki gamyba ir maža apyvarta (žr. „Lietuviškoji enciklopedija“, Kaunas, t. I, p. 378). Vilniuje amatams tvarkyti buvo įsteigti Amatų rūmai, o pramonė ir prekyba turėjo savo Pramonės ir prekybos rūmus. 1939 m. pabaigoje Vilniaus Amatų rūmų ir Vilniaus Pramonės ir prekybos rūmų pagrindu buvo įsteigtas Lietuvos Prekybos, pramonės ir amatų rūmų Vilniaus filialas.
7. Sprawozdanie o stanie gospodarczym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie w roku 1936, W., 1937.
8. „Kurjer Wileński“ (dienraštis), Wilno.
9. Sprawozdanie Izby rzemieślniczej w Wilnie za rok 1937, W., 1938.
10. „Vilniaus balsas“, dienraštis, Vilnius.
11. Lietuvos Statistikos metraštis, 1939 m., p. 155 ir p. 171. Lentelės Nr. 2 duomenys papildytini keliomis stambiomis įmonėmis, kurios 1939 m. gale beveikė ir neteikė ataskaitų, pavyzdžiui, radijo imtuvų ir jo dalių įmonė „Elektrit“, kurioje geriausiai sezono metu dirbo iki 1200 žmonių, o metinė gamybos apimtis siekė daugiau kaip 5 mln. zlotų. Tai buvo pati stambiausia įmonė Vilniuje, įsteigta 1930 metais. Po karo ji nebuvo atstatyta.
12. Į pateiktas lenteles neįeina N. Vilnios pramonės įmonės, nes N. Vilnia tada sudarė atskirą administracinį vienetą. N. Vilnioje tuo metu buvo šios stambesnės pramonės įmonės: mielių gamykla, skerdykla, linų apdirbimo fabrikas, metalo liejykla, N. Vilnios popieriaus fabrikas Kukuriškėse. 1939 metų gale linų apdirbimo fabriką perėmė „Lietūkis“ (1940 m. koop. s-ga „Linai“), o skerdyklą — „Maistas“.
13. Sprawozdanie i bilans akcyjnego t-wa Kurlandzkiej Olejarni w Wilnie. Vilniaus Valsytybinio V. Kapsuko vardo Universiteto mokslinė biblioteka.
14. Sprawozdanie Towarzystwa międzynarodowych targów i aukcyj futrzarskich w Wilnie, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością za rok 1938, W., 1939.
15. T. Nagurski, Przemysł i handel w Wileńskim i Nowogrodzkiem, W., 1934.
16. Sprawozdanie Miejskiego komitetu obywatelskiego zimowej pomocy bezrobotnym w Wilnie, W., 1937, 1938.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ ГОРОДА ВИЛЬНЮСА В 1938—1940 гг.

И. ДАГИС

Резюме

Имеющиеся научные статьи о промышленности г. Вильнюса за время господства буржуазно-дворянской Польши написаны главным образом на основе отчетов Вильнюсской промышленно-торговой палаты или статистического ежегодника г. Вильнюса, данные которых кончаются 1937 годом.

Автор в своей статье использовал три новых источника: рукопись статистического ежегодника г. Вильнюса за 1938—1940 годы; данные промышленной переписи на 1 января 1941 г.; хронику и обзоры состояния промышленных предприятий г. Вильнюса, опубликованные в периодической печати за 1939 г. и первую половину 1940 г. (до восстановления Советской власти в Литве).

После первой мировой войны Вильнюс и его окрестности стали окраиной буржуазно-дворянской Польши, отдаленной от центральных путей сообщения. Это тормозило развитие народного хозяйства северовосточных районов Польского государства вообще и развитие промышленности особенно. До первой мировой войны промышленность г. Вильнюса была мелкой, но довольно разнообразной. В период между двумя мировыми войнами промышленность города находилась в упадке.

Предприятия оставались мелкими, как и перед первой мировой войной, а выпуск продукции некоторых отраслей промышленности, особенно кожевенной, даже сократился. За двадцать лет было построено только одно более крупное предприятие — это ф-ка радиоприемников «Электрит», где в двух сменах в отдельные месяцы было занято до 1200 работников, а годовая продукция составляла около 5 млн. злотых (фабрика после войны не была восстановлена).

По данным статистики промышленными предприятиями было выкуплено в 1932 г. 517 патентов, в 1939 г. — 539, однако промышленных предприятий с 5-ю и более работниками было только около 150. Отчеты о своей деятельности за первые 8 месяцев 1939 г. представили 147 предприятий с 5-ю и более работниками (см. таблицу 2), в том числе 49 предприятий, имевших 20 и более работников. На этих 147 предприятиях было занято 5017 человек, а их продукция за восемь месяцев составляла 36,3 млн. злотых (в эту таблицу не включены данные ф-ки «Электрит»). На основе этого автор делает вывод, что годовичная продукция всех предприятий данного типа (с 5-ю и более работниками) составляла 55—60 млн. злотых.

Вильнюс издавна был известен своими ремеслами. В 1939 г. было зарегистрировано 4177 ремесленных мастерских, в том числе 866 швейных, 603 сапожных и заготовочных, 205 столярных, а также 175 пекарен, 369 мясных, и т. д. До второй мировой войны в ремесленном деле существовала цеховая организация, основанная на религиозном принципе. Хотя из года в год количество цехов уменьшалось, но в 1939 г. в них еще насчитывалось 1510 человек, в том числе иудейского вероисповедования — 1051 и христиан — 459.

Мобилизация и нападение гитлеровской Германии на Польшу в сентябре 1939 г. привели промышленность, особенно крупную, к полному застою. Только с начала ноября 1939 г. после передачи Советским Союзом города Вильнюса и Вильнюсской области Литве и после введения более устойчивой валюты (вместо злотого — лит) промышленные предприятия начали работать и то не все и не на полную мощность. Недоставало сырья, топлива, денежных ресурсов. Особенно трудной для рабочего класса была зима 1939/40 годов.

До первой мировой войны промышленность г. Вильнюса была ведущей в Литве, на втором месте как по количеству рабочих, так и по объему продукции стояла промышленность г. Каунаса. Перед второй мировой войной из-за застоя промышленности г. Вильнюса ведущей стала промышленность г. Каунаса. По данным промышленной переписи на 1 января 1941 г. в Вильнюсе было 178 социалистических и 624 частных, а в Каунасе — 249 социалистических и 539 частных предприятий. В социалистической промышленности г. Вильнюса было занято 6067, а г. Каунаса — 12308 рабочих. В частной промышленности Вильнюса было занято 1871, а Каунаса — 2405 человек. После второй мировой войны промышленность г. Вильнюса как по количеству рабочих, так и по объему продукции вновь вышла на первое место среди городов республики.